

/tudományos /művészetelméleti

Kissfazekas Kornélia PhD / BME Urbanisztika Tanszék // TDK 2021

<http://www.urbanisztika.bme.hu/tanszek/munkatarsak/kissfazekas-kornelia-phd/>

Hatalom és városépítészet - Szemlélet- és formaváltások a volt államszocialista országokban
Modern - Szocreál – 'Szocmodern'

A volt keleti blokk II. világháború utáni városépítészeti változásainak kutatása még mindig gyerekcipőben jár. Míg az államszocialista időszak építészeti vonatkozásaival több kutatás is foglalkozik, és a téma egyre nagyobb szakmai publicitást kap, a települési léptékű folyamatok kutatása még mindig igen kezdeti stádiumában tart.

A II. világháborút követően kiépített államszocializmus - ahogy sok egyéb szempontból - így urbanisztikai, városépítészeti történések aspektusából is --jellegzetesen különböző ismérveket mutató alkorszakokra bontható, melyek közül az '50-es évek időszaka talán a legellentmondásosabb. A szakmapolitikai irányelvek jelentős része a Szovjetunióból érkezett, melyeket a különböző országok a helyi adottságok alapján eltérő módon adaptáltak. Ezek függvényében az 1950-es évek a párhuzamok és a különbségek időszakaként is értelmezhető.

1951-ben zajlott le az un. Nagy Építészeti Vita, amelynek során szembefeszült egymással a szakmapolitika két iránya; egyik oldalon a kommunista jövőképet a modernista eszmével és formakészlettel összeegyeztetni akarók, velük szemben pedig a modernizmust a nyugat személytelen, szemléleteként interpretáló tábora, akik a Szovjetunióból érkező elvárásoknak megfelelően egy új „szocialista” stílust kívántak életre hívni. A szóbeli vitákban és publicisztikákban rövid idő alatt lezajlott ideológia harc a modernizmus nyilvános megtagadását és az új irányelv, a szocialista realizmus kötelező bevezetésének kinyilvánítását hozta magával, amely azonban csak néhány évet megélt közjátéknak bizonyult.

Nagy számban készültek tervek, épült néhány új- vagy majdnem új város (Dunaújváros, Kazincbarcika, Tatabánya), a történeti településekben pedig nagykiterjedésű lakóépület együttesek épültek, melyek mind magukon viselik a néhány év alatt lezajlott építészeti stílusváltások (modern-szocreál-szocmodern) nyomait, nem csak az építészeti részleteikben, hanem a városépítészeti szemléletükben

Az elmúlt időben a korszak építészeti megítélése sokat javult, az iránta megmutakozó érdeklődés növekedett, a közelmúltban lezajlott egy-egy átépítés sikere (volt Iparművészeti Főiskola/ma MOME épülete; Kazincbarcika főutca rehabilitációja) némileg változtatott az imázsán. Az építészeti és az urbanisztikai típusú kutatások mélysége és elterjedtsége közötti szakadék azonban még mindig igen nagy. A stílusváltások építészeti feldolgozása zajlik, de a városépítészeti kutatások változatlanul hiányosak.

/tudományos /művészetelméleti

Lehetséges kutatási irányok

A fentieket is figyelembe véve az alábbi kutatási témák javasoltak:

- Az államszocialista ipari 'újvárosok' építésének sajátosságai – alaktani jellemzők városépítészeti és építészeti összefüggések kutatása;
- A városközpontok szerepének változásai;
- Városépítészeti pályázatok, tanulmánytervek szemléletváltásai; tervek és valóság;
- Lakóépületegyütteseinek városszerkezeti helyzetének, beépítési jellemzőinek, szabad tereinek elemzése, tipologizálása / a szocialista realista lakótelepek mai használati jellemzői, adottságai, életképessége és fenntarthatósága;
- Tipizálás / A tömeges lakásépítés és a minőség viszonya;
- Városépítészeti paradigmaváltások;
- A szocialista realizmus városépítészeti mintázatai (beépítések, közterületek) és városi kontextusuk, mai helyzetük;

Referenciák

- Benkő, M. Kissfazekas, K. (szerk.) Understanding Post-Socialist European Cities: Case Studies in Urban Planning and Design, (2019) Éditions L'Harmattan
- Ferkai, A. Építészet a második világháború után, (1998) In: Magyarország építészetének története. Vince Kiadó Kft. Bp.
- Kissfazekas, K: Budapesti szocreál lakóépületegyüttesek - Városépítészeti aspektus (2020) In: UTÓIRAT: A RÉGI-ÚJ MAGYAR ÉPÍTŐMŰVÉSZET XX. évf. 113. pp. 74-79.
- Kissfazekas, K: Changes of Town Centres in the State Socialist Era – Processes And Paradigms in Urban Design (2017) In: ARCHITEKTURA and URBANIZMUS, Vol. 51, No. 1 - 2 pp. 16-29.
- Kissfazekas, K: The urban structure and architectural specificities in the post-socialist new towns; (2016) Szirmai, V. (szerk.) In: 'Artificial Towns' in the 21 Century Social Polarization in the New Town Regions of Eastern - Central Europe) pp. 403-439.
- Kissfazekas, K: Relationships between politics, cities and architecture based on the examples of two Hungarian new towns (2015) In: CITIES 48. pp. 99–108.
- Kissfazekas, K: The urban context of the state socialist public building complexes (2014) In: ÉPÍTÉS ÉPÍTÉSZETTUDOMÁNY 42(1-2) pp. 93-115.
- Kissfazekas, K: Metamorphosis of public spaces in Hungary: or the question of context within the public spaces of the communist and post-communist period (2013): JOURNAL OF ARCHITECTURE AND URBANISM 37(3) pp. 182-193.
- [doi:10.3846/20297955.2013.832391](https://doi.org/10.3846/20297955.2013.832391)
- Major, M. Oskó J.(szerk.) Új építészet, új társadalom 1945-1978. Válogatás az elmúlt évtizedek építészeti vitáiból, dokumentumaiból; (1981) Corvina, Budapest
- Prakfalvi, E. Szűcs Gy. A szocreál Magyarországon. (2010) Corvina Bp.
- Sipos, A. A jövő Budapestje 1930-1960; (2011) Napvilág Kiadó